

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทางภาคตะวันตกของประเทศไทย นอกจากมีประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยแล้วยังมีประชากรอีกส่วนหนึ่งที่เป็นชนกลุ่มน้อยหลายเผ่าพันธุ์ อพยพมาจากประเทศใกล้เคียง เช่น จากประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐเวียดนาม และสหพันธรัฐมาเลเซีย ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ได้แก่ ชนชาติกระเหรี่ยง มอญ พม่า ไทยมุสลิม ไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) ลาวพวน ลาวครั่ง และไทยยวน เป็นต้น โดยมีวัฒนธรรม ประเพณีความเป็นมา ภาษาพูด ลักษณะการแต่งกาย พิธีกรรมตามความเชื่อที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนอันเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนนั้น ๆ ได้แก่ การแต่งกาย ซึ่งได้จากการทอผ้าที่มีลักษณะเฉพาะประจำเผ่าพันธุ์

มนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ ต่างมีประวัติความเป็นมา ภาษาพูด การแต่งกาย เฉพาะกลุ่มชนของตน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นวัฒนธรรม ซึ่งมีอยู่ในทุกกลุ่มชน นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งบอกถึงภูมิหลังของชนกลุ่มนั้น ๆ อีกด้วย จากการศึกษาเรื่องวัฒนธรรม มีผู้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

วัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน" (ธีราภรณ์ นาคพิน, 2521) วัฒนธรรม คือ มรดกทางสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม วัฒนธรรมจะรวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี ของแต่ละกลุ่มชนที่สร้างขึ้น ดังที่ เอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ (Ed. Ward B. Tylar, 1871) กล่าวไว้ว่า "วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่รวมกันของหลายสิ่ง เช่น ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถ และอุปนิสัยต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์รับสืบทอดกันมา" นอกจากนั้นวัฒนธรรมยังหมายถึง แบบแผนของมนุษย์ในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ และวัฒนธรรมยังหมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ที่บุคคลในกลุ่มนั้น ๆ ใช้อาศัยจัดระเบียบ ประสบการณ์ เพื่อการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2535) กล่าวว่า "การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน จำเป็นต้องจัดระเบียบ วางกฎเกณฑ์ ตลอดจนพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แบบแผนที่กำหนดขึ้นนั้นเรียกว่า วัฒนธรรม" โครเบอร์ และไคลล์ คลักคอน (A. L. Krocber and Clyde, Kluckholn, 1952 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2537) ได้กล่าวว่า "วัฒนธรรมมักเน้นถึง ระบบความเชื่อ (Belief System) และค่านิยมทาง

สังคม (Social Values) เพราะวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่สังเกตเห็นได้ แต่วัฒนธรรมคือ กฎระเบียบ หรือ มาตรฐานทางพฤติกรรม ที่คนในสังคมยอมรับ วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิต (Way of life) ของคนในสังคม" นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งมีค่าสูงแสดงถึงความเจริญของชนชาติ เป็นเครื่องหมายของความเป็นเอกลักษณ์ที่สมบูรณ์

พระยาอนุมานราชธนได้กล่าวถึง วัฒนธรรมว่าจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งมีการผลิตสืบทอดกันมา จนเป็นความเจริญก้าวหน้า ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ วัฒนธรรม ทางจิตใจ ได้แก่ แนวคิด ปรัชญา ทศนคติ ค่านิยม คุณธรรม สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อสติปัญญาของมนุษย์ ซึ่งจะออกมาในรูปแบบของคุณธรรม จริยธรรม มาตรฐานทางสุนทรียภาพ และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนความเชื่อ

คุณค่าของวัฒนธรรมกับการสืบทอด

วัฒนธรรมทุกสาขาจำเป็นต้องมีการสืบทอดให้คนรุ่นหลัง เพื่อความคงอยู่และให้คนรุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติตาม งานศิลปหัตถกรรมในทุกสาขา ถือว่าเป็นวัฒนธรรม อันเป็นมรดกทางสังคม จึงต้องมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นหลัง มนุษย์รับมรดกสังคมที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษมากหรือน้อยก็ตาม จะส่งผ่านมรดกนั้นไปสู่ลูก-หลาน การสืบทอดวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งมีคุณค่าเพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ได้คิดว่าตนเป็นสมาชิกของสังคม (พ.อ.เนิร เลชะกุล, 2512) ซึ่งแท้จริงแล้ว การสืบทอดวัฒนธรรมคือ การให้การศึกษาฝึกอบรม ในสังคมสมัยโบราณพ่อ-แม่จะสืบทอดวิชาชีพ เช่น การทำมาหากิน ให้กับบุตร-หลานในครอบครัวของตน (สุจริต บัวพิมพ์, 2527) การสืบทอดวัฒนธรรมในสังคมเดียวกันคือ การสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เช่น กระบวนการที่พ่อ-แม่อบรมสั่งสอนลูก เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ การสืบทอดวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การที่พ่อ-แม่ อบรมสั่งสอนลูกว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ (อมรา พงศาพิชญ์, 2534) มนุษย์สร้างวัฒนธรรมและส่งผ่านให้ลูก-หลาน และวัฒนธรรมนั้นสืบทอดไปสู่คนรุ่นหลัง (encultation) (งามพิศ สัตย์สงวน, 2535) วัฒนธรรมถือเป็นมรดกทางสังคม เพราะก่อให้เกิดกระบวนการที่วัฒนธรรมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2532)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งมีคุณค่า เป็นเครื่องหมายของความเจริญก้าวหน้าในสังคม เป็นเครื่องหมายของความเป็นเอกลักษณ์ที่สมบูรณ์ วัฒนธรรมจะอยู่ได้ ต้องมีการสืบทอดให้คงอยู่ เพื่อให้ วัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ คงอยู่ตลอดไป

วัฒนธรรมส่วนหนึ่งของมนุษย์ คือ งานศิลปหัตถกรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิต งานศิลปหัตถกรรม

ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่มนุษย์ได้สร้างและประดิษฐ์ขึ้นมีวิวัฒนาการเรื่อยมา แนวคิดในการสร้างงานศิลปหัตถกรรมของมนุษย์ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ต้นกำเนิดของงานศิลปหัตถกรรมน่าจะได้จากการที่มนุษย์ใช้มือดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติให้มีรูปร่างผิดไปจากเดิมและให้มีความเหมาะสมในการใช้งาน ซึ่งพัฒนาขั้นตอนในการผลิตให้สูงขึ้น รวมเรียกว่า “งานศิลปหัตถกรรม” งานเหล่านี้ได้แก่ งานเครื่องปั้นดินเผา งานจักสาน ตลอดจนงาน ทอผ้า สิ่งเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local Wisdom) เพราะเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นสิ่งดีงามของท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาที่สะสมกันมานับพันปี เป็นความสอดคล้องของขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อตามสภาพท้องถิ่น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2534)

ยศ สันตสมบัติ (2537) อ้างถึง โรเบิร์ต เรดฟิลด์ ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่าศิลปหัตถกรรมเป็นตัวแทนของความหมายและระบบคุณค่าของสังคม วัฒนธรรม ซึ่งได้รับการสืบทอดต่อเนื่องจากเป็นประเพณียาวนาน จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ความหมายและคุณค่าเหล่านี้เป็นพลังสำคัญสำหรับความอยู่รอดของวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมทุกแห่งทั่วโลกมีความต้องการที่จะสื่อสารบาย สะท้อนหรือแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ความคิดของตน ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ เช่น การวาดภาพ การปั้นรูป การแกะสลัก การรำยว้า การร้องเพลง การทอผ้า การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ และเครื่องประดับต่าง ๆ กิจกรรมเหล่านี้มีองค์ประกอบร่วมคือ การแสดงออกซึ่งความรู้สึก จึงเป็นหน้าที่หลักของศิลปหัตถกรรม นักมานุษยวิทยาเรียกพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้ว่า พฤติกรรมการแสดง (Expressive behavior) สเปนเซอร์ (H. Spenser, 1956) เสนอว่าศิลปหัตถกรรมเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์สุนทรีย์ (Aesthetic Sentiments) ซึ่งตอบสนองความต้องการบางประการของปัจเจกบุคคลในยามว่าง และ บาร์นส์ (H. E. Barnes, 1942) เสนอว่าศิลปหัตถกรรมไม่เพียงทำหน้าที่ตอบสนองความพึงพอใจของมนุษย์ในยามว่างเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่สำคัญในแง่ของการพักผ่อนศิลปหัตถกรรม ช่วยให้มนุษย์คลายความเครียดและฟื้นฟูพลังในการทำงาน

ศิลปหัตถกรรมเปรียบเสมือนสิ่งสะท้อนให้เห็นความแตกต่างของประชาชนทุกมุมโลก ศิลปหัตถกรรมถือเป็นสมบัติและตัวแทนของท้องถิ่น ของภูมิภาค ของชาติเพราะผลิตขึ้นจากรูปลักษณ์ที่แตกต่างกันของวัฒนธรรม บุคลิกลักษณะความเชื่อประเพณี ศาสนา ดนตรี ศิลปหัตถกรรมเกิดขึ้นควบคู่กับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านความต้องการที่จะใช้สิ่งของต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ศิลปหัตถกรรมจึงสร้างขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านใช้ เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม เช่น ธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ดนตรี ศิลปหัตถกรรมเกิดขึ้นควบคู่กับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ความต้องการที่จะใช้สิ่งของต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ศิลปหัตถกรรมจึงสร้างขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านใช้ เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม เช่น ธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อสืบทอดกันมา (สมหวัง คงประยูร, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ยังมีเกณฑ์การพิจารณางานศิลปหัตถกรรม จากผู้เชี่ยวชาญทางงานศิลปหัตถกรรม ชาวญี่ปุ่น ชื่อ โฮเอสึ

ยามากิ (Soetsm Yamaki) (อ้างถึงใน วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2537) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การพิจารณางานศิลปะหัตถกรรมไว้ดังนี้

1. สิ่งนั้นจะต้องเป็นผลงานของช่างนิรนาม ทำขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน ความงามที่ปรากฏ เกิดจากความพยายามของช่างที่ฝึกฝน และผลิดงานนั้น สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน
2. สิ่งนั้นมีรูปแบบง่าย ๆ มีความงามที่เกิดขึ้นจากวัตรธรรมชาติ และผ่านการใช้สอยมาเป็นเวลานานจนถึงปัจจุบัน
3. สิ่งนั้นโดยทั่วไป จะเกิดความงามจากการฝึกฝน และทำซ้ำ ๆ กัน
4. สิ่งนั้นมีความเป็นธรรมชาติ ปรากฏอยู่มากกว่าความเป็นศิลปะเพื่อศิลปะ
5. สิ่งนั้นต้องแสดงลักษณะพิเศษเฉพาะท้องถิ่น หรือเอกลักษณ์ของถิ่นกำเนิด
6. สิ่งนั้นต้องปราศจากอิทธิพลของอุตสาหกรรม คือ ทำขึ้นด้วยมือ

ดังนั้นจากคำอธิบายถึงวัฒนธรรม และการสืบทอดวัฒนธรรม โดยเฉพาะงานศิลปะ หัตถกรรมของผู้เชี่ยวชาญช่างต้น พอเป็นแนวทางในการศึกษา ถึงการสืบทอดงานศิลปะหัตถกรรม ประเภทผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำ ว่ามีการสืบทอดการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมการทอผ้าที่สามารถ สืบทอดมาได้หลายชั่วอายุคน

เมื่อได้นำงานศิลปะผ้าทอของไทยทรงดำมาศึกษาเทียบเคียงกับเกณฑ์พิจารณางานศิลปะหัตถกรรมดังกล่าว จะพบว่า งานศิลปะผ้าทอของไทยทรงดำ จัดได้ว่าเป็นงานศิลปะหัตถกรรมประเภทหนึ่ง ที่จำเป็นต้องมีการสืบทอดให้กับคนรุ่นหลังต่อไป สุมาลัย โทมัส (2525) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง ผ้าทอพื้นเมือง ที่เกี่ยวกับการสืบทอดว่า “กรรมวิธีการทอผ้าพื้นเมืองของไทย เป็นการอาศัยความจำ และความชำนาญเป็นสำคัญ ไม่ปรากฏว่ามีตำรา หรือหลักเกณฑ์ในการทอผ้าเขียนไว้เป็นหลักฐาน โดยอาศัยจำวิธีการทำ แล้วถ่ายทอดสืบทอดกันมา ถือว่างานทอผ้านั้นเป็นของผู้หญิง เด็กหญิงทุกคนต้องทอผ้าเป็น และจะเริ่มสอนกันตั้งแต่เด็ก” ส่วน มนุ อุดมเวช และคณะ (2536) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของไทยทรงดำ ในจังหวัดเพชรบุรีว่า “การเรียนรู้ในการผลิตผ้า ที่มีการทอและการทำลวดลาย เป็นการฝึกหัดและเรียนรู้กันในครอบครัว โดยมีมารดาและญาติผู้ใหญ่ที่เป็นหญิงเป็นผู้สอน”

การทอผ้าในบริเวณภาคตะวันตกในเขตจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี มีกลุ่มชาวผู้ไท หรือผู้ไทดำ หรือเรียกกันว่า ไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) เป็นชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดดังกล่าว ไทยทรงดำเหล่านี้ แม้จะมีการปรับตัวเข้ากับคนไทยทั่วไปแล้ว แต่วัฒนธรรมในการแต่งกายในโอกาสสำคัญ เช่น งานพิธีกรรมต่าง ๆ ยังคงอยู่ซึ่งเป็นผลให้ต้องมีการทอผ้าตามแบบประเพณีนิยมของกลุ่มชนชั้นนี้ แม้จะไม่ใช้ผ้าที่มีซื้อขายกันทั่วไปก็ตาม แต่ผ้าของไทยทรงดำมีคุณค่าในแง่ของการศึกษาที่น่าสนใจ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2535)

ในการศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำ
ภูมิภาคหลังของกลุ่มชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

จำเป็นต้องศึกษาถึง

1. ศิลปหัตถกรรมผ้าทอ กับบริบททางวัฒนธรรม
2. ไทดำ
 - ประวัติความเป็นมา - การตั้งถิ่นฐาน
 - คติความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม
 - การแต่งกาย
 - การทอผ้า ผ้าทอ กระบวนการทอผ้า
3. ไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) หรือไทดำในประเทศไทย (จังหวัดเพชรบุรี)
 - การแต่งกาย
 - กระบวนการทอผ้า (เทคนิค-วัสดุ ลวดลาย)
 - การสืบทอดการทอผ้า

ในองค์ประกอบดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กันในเชิงมานุษยวิทยา ที่แสดงถึงความเป็นมนุษยชาติที่มีวัฒนธรรมความเป็นมา เนื่องจากงานศิลปะผ้าทอของไทยทรงดำ เป็นงานผ้าทอที่แตกต่างไปจากชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่น ๆ จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะผ้าทอ ของกลุ่มชนไทยทรงดำ ดังนี้ มนุ อุดมเวช และคณะ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงการใช้ผ้าของกลุ่มชนไทยทรงดำ โดยศึกษาจากการนำวัสดุมาทอเป็นผ้า การย้อมสีที่เป็นสีครามเข้ม (Indigo) การทำลวดลายด้วยวิธีการปะผ้า วิธีการปักผ้า การใช้ผ้าตามคติความเชื่อ และการใช้ผ้าทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องนุ่งห่ม และของใช้ที่ทำด้วยผ้า

ลวดลายของผ้าไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

ลายทอ ผ้าทอของชาวไทยทรงดำมักจะทอเป็นลายขั้ดธรรมดา ลายทอผ้าซึ่งจะประกอบด้วยหลายลาย เช่น ลายตาหมู่ ลายตากีบ หรือตากู่ ลายก้านกาง หรือตาฮิ้ว และลายประ

ลายปัก ลายปักหรือลายแซ่ว เป็นการปักโดยยึดการนับเส้นด้าย เป็นหลักใช้ในการทำลวดลายหน้าหมอน ผ้าเบี้ยว (ผ้าสไบ) ลายประกอบตัวเสื้อฮี ลายเหล่านี้ได้แก่ ลายขอกูด ลาย ดอกเต้า (ลายดอกน้ำเต้า) ลายดอกผักแว่น และลวดลายแบบเรขาคณิต คล้ายผ้าทอของภาคอีสาน

ลายปะผ้า เป็นลวดลายที่นิยมมากและใช้มาก โดยจะใช้ทำเป็นลายหน้าหมอน ลายของเสื้อฮี ลายกระเป๋าคาดเอวผู้ชาย และลายตกแต่งมุ้งสำหรับคู่บ่าวสาวที่จะแต่งงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานศิลปหัตถกรรมประเภทงานผ้าพื้นเมืองทั่วไป พบว่า ผู้ศึกษาส่วนใหญ่ ศึกษาเพื่อรวบรวมผลงาน ของแต่ละกลุ่มชน และเพื่ออนุรักษ์โดยการเผยแพร่ ให้ศิลปหัตถกรรมในส่วนนี้ดำรงอยู่ เท่าที่พบส่วนใหญ่จะศึกษาและรวบรวมในเรื่องของลวดลาย กรรมวิธี สี แต่ยังไม่มีความรู้ในการศึกษาการสืบทอดงานผ้าอย่างจริงจัง จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การ

สืบทอดน่าจะเป็นกระบวนการหนึ่ง ที่ทำให้งานผ้าทอดำรงอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะงานศิลปะผ้าทอของไทยทรงดำ ซึ่งมีการผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอยกันมานานนับพันปี น่าจะมีการสืบทอดที่ดี จึงสามารถดำรงวัฒนธรรมในส่วนนี้มาได้จนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนท้องถิ่นในหมู่บ้านสะพานยี่หน ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี สามารถใช้ภาษาไทยทรงดำ ติดต่อสื่อสาร สร้างความกลมกลืน ต่อกลุ่มประชากรได้เป็นอย่างดี การเก็บข้อมูลจึงทำได้สะดวก และได้ข้อมูลที่ชัดเจน ตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้มีโอกาสเก็บข้อมูลภาคสนาม ในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาในเขต 3 อำเภอ ที่เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของไทยทรงดำ ได้แก่ อำเภอเขาย้อย อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอบ้านลาด การสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยใช้ระยะเวลาต่อเนื่องเป็นเวลาประมาณ 12 เดือน ทำให้ทราบแนวทางในการทำวิจัย

การศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้เลือกศึกษางานศิลปะผ้าทอของชนกลุ่มนี้ เนื่องจากงานผ้าทอบ่งบอกถึงความเป็นมาด้านวัฒนธรรมทางปัญญา และความสามารถในการเลือกสรรวัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติมาผสมผสานให้เข้ากับวิถีชีวิต ซึ่งต้องผ่านการค้นคว้า ทดลอง สืบทอดกันมานานหลายชั่วอายุคน จากดินแดนในถิ่นเดิมที่เมืองแฉ่ง (เมืองเดียนเบียนฟู) ในประเทศสาธารณรัฐเวียดนาม และบางส่วนจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จนกระทั่งมีการอพยพย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางสงครามและการเมือง และเข้ามาอยู่ในดินแดนประเทศไทยในปัจจุบันแต่ก็ไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมในการใช้ผ้าของชนกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงไปมากเท่าใด ในปัจจุบันยังคงมีการทอผ้าในรูปแบบดั้งเดิมอยู่เป็นจำนวนมาก

กลุ่มชนไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) จัดเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มีวัฒนธรรมด้านการแต่งกายที่แตกต่างไปจากชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ทั่วไป การแต่งกายของชนกลุ่มนี้ได้จากงานผ้าทอที่ทอขึ้นไว้ใช้เองในครอบครัว งานศิลปะผ้าทอของชนกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นงานศิลปะหัตถกรรมเฉพาะกลุ่มที่ถือเป็นมรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาและความสามารถที่ผ่านการสืบทอดกันมาเป็นอย่างยาวนานนับร้อยปี สามารถรักษา รูปแบบของงานศิลปะผ้าทอที่มีลักษณะเฉพาะตัว ได้เป็นเวลานานหลายศตวรรษจนถึงปัจจุบัน (ทั้งที่ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมปัจจุบันมากขึ้นทุกที ด้วยเหตุผลสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลุ่มชนไทยทรงดำ มีวิธีการหรือปัจจัยในการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอนี้ไว้ได้อย่างไร จึงสามารถรักษาวัฒนธรรมในส่วนนี้ไว้ได้จนถึงปัจจุบัน)

สภาพสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป ได้ส่งผลกระทบต่องานศิลปะหัตถกรรมด้านงานผ้าทอเป็นอย่างมาก เนื่องจากการทอผ้าด้วยมือถูกจำกัดด้วยเวลา ระบบเศรษฐกิจและการบริหารงานแบบโรงงานทอผ้า ในระบบอุตสาหกรรมที่ผลิตได้รวดเร็วเข้ามาแทนที่ การทอผ้าด้วยมือ ซึ่งอาจทำให้ศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำเสียเอกลักษณ์บางส่วนไป ผู้วิจัยจึงตั้งใจจะรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ

ของงานศิลปะผ้าทอของไทยทรงดำไว้สำหรับผู้สนใจค้นคว้าในวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของกลุ่มชนไทยทรงดำ เพื่อให้มีผลสืบต่อในงานด้านอนุรักษ์งานผ้าทอของชนกลุ่มนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสหสาขาที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งทางด้านมานุษยวิทยา และสังคมศาสตร์ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบันคติความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมตั้งเป็นของไทยทรงดำ รวมทั้งเทคนิคกรรมวิธี คุณค่าทางศิลปะและประโยชน์ใช้สอยของศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตของการศึกษาดังนี้

1. สถานที่ในการศึกษาวิจัย คือ ชุมชนไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรีที่ยังมีการทอผ้า ในเขต 3 อำเภอ คือ อำเภอเขาย้อย อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอบ้านลาด
2. กลุ่มตัวอย่างประชากร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มชนไทยทรงดำ จำนวน 50 ครอบครัว ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเขาย้อย อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอบ้านลาด
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 4 ช่วง ระยะเวลา ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2537 - เดือนมีนาคม พ.ศ. 2539)

ช่วงที่ 1 การศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
(มิถุนายน 2537 - ตุลาคม 2537)

ช่วงที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการปรับปรุงแก้ไข
(พฤศจิกายน 2537 - มีนาคม 2538)

ช่วงที่ 3 การเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านที่ศึกษา
(เมษายน 2538 - สิงหาคม 2538)

ช่วงที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลการศึกษาและเขียนรายงาน
(กันยายน 2538 - มีนาคม 2539)

คำจำกัดความในการวิจัย

การสืบทอดการทอผ้า เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษในลักษณะการถ่ายทอดจาก ปู่ ย่า ตา ยาย สู้พ่อ แม่ และลูกหลาน (ซึ่งการสืบทอดในลักษณะนี้ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2535) ได้กล่าวถึงวิธีการสืบทอดและความเป็นมาของผ้าไทยโดยเฉพาะผ้าทอของไทยทรงดำ งานผ้าทอเป็นงานหนึ่งของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ต้องอาศัยวิธีการสืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ถ่ายทอดสู่ลูก-หลาน เช่น การทอผ้าในบริเวณภาคตะวันตกในเขตจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี ซึ่งมีกลุ่มไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดดังกล่าว

ผ้าทอไทยทรงดำ คือ ผ้าทอที่ชาวไทยทรงดำทอไว้ใช้เองในครอบครัว ซึ่งทอด้วยมือเป็นกี่แบบ โบราณมี 2 เขา (ตะกอก)

กลุ่มชนไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี คือ ชนไทดำที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองแก่ง (เมืองเดียนเบียนฟู) ในประเทศสาธารณรัฐเวียดนาม ทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เข้ามาอยู่ในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางการเมืองและสงครามในสมัยกรุงธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยได้ไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี เรียกตนเองว่าไทยทรงดำ ไทดำ โซ่ง ลาวโซ่ง หรือผู้ลาว

ผู้ให้การสืบทอด (ผู้สอน) คือ ผู้ที่ทอผ้าอยู่ในปัจจุบันและสอนวิธีทอผ้าของไทยทรงดำให้แก่ บุตร-หลาน

ผู้รับการสืบทอด (ผู้เรียน) คือ บุตร-หลานของคนในครอบครัวที่มีการรับรู้หรือเรียนรู้สืบทอดต่อจากครอบครัว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชนไทยทรงดำ เพื่อให้มีผลสืบต่อในงานด้านการอนุรักษ์ทางศิลปผ้าทอและวัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้ต่อไป
2. เป็นแนวทางในการวิจัยต่อเนื่องในเรื่องเกี่ยวกับผ้าพื้นเมืองของกลุ่มชนไทยทรงดำ